

VÄLKOMMEN PÅ UTSTÄLLNINGEN

HÄFTET MED DIKTER FRÅN AUSCHWITZ. HISTORIEN OM B.J. ZDUNEK (F. MUSIEWICZ)

26.02.2020 - 30.04.2020

POLSKA INSTITUTET, MOSEBACKE TORG 4, STOCKHOLM

Häftet med dikter från Auschwitz. Historien om B.J. Zdunek (f. Musiewicz)

26 februari 2020 - 30 april 2020

Polska institutet i Stockholm har äran att bjuda in till utställningen Häftet med dikter från Auschwitz. Historien om B.J. Zdunek (f. Musiewicz) på Polska institutet i Stockholm.

Utställningen presenterar för första gången offentligt detta häfte med poesi av kvinnliga koncentrationslägerfångar. Häftet fördes till Sverige 1945 av f d lägerfångan Bożena Janina Zdunek (f. Musiewicz). Den är ett exempel på fångarnas tysta kamp för själslig överlevnad i den skräckfyllda och omänskliga tillvaron i förintelse- och koncentrationslägren.

Utställningen är en del av högtidlighållandet av Förintelsens minnesdag och 75-årsminnet av andra världskrigets avslutning. Utställningen görs till minne av B.J. Zdunek (f. Musiewicz) och andra fångar som kom till Sverige efter koncentrationslägrens befrielse, tack vare Vita bussarna som Svenska Röda Korset organiserade våren 1945.

”När jag slutar tala börjar stenarna att tala.”
B.J. Zdunek (f. Musiewicz)

Utställningen är öppen på Polska institutet, Mosebacke torg 4,
fram till 30 april 2020, måndag-fredag kl 11.00-16.00.

Utställningen arrangeras av Polska institutet i Stockholm med medverkan av Svenska Röda Korset och Auschwitzmuseet och har möjliggjorts genom samarbete med Adam Zdunek och Joanna Ziemińska-Kurek.

WARSZAWA

(Parafraza słynnej ballady Michaiła Swietłowa pt.
„Grenada”)

Jechałyśmy wolno w pociągu bydlęcym
Nie wiedząc gdzie wiozą, na ile miesięcy
Podróż tę każda na zawsze spamięta
Przez kraty okienek noc lśniła zakłęta.

Długie godziny o brudzie i chłodzie,
Marzyłyśmy tylko o chlebie i wodzie,
Za nami została, przykryła ją mgła
Warszawa, Warszawa, Warszawa moja.

Jechałyśmy w znoju, straszna była ta droga
By poznać dokładnie taktykę wobec wroga
Znikały nam z oczu łąki, lasy i pola
A zaczynała się gorsza ponad wszystko niewola.

Znikały nam z oczu niebo, ziemia i ptaki
A zaczynały się druty i baraki
A pociąg wciąż pędził w rytmie tego dnia
Warszawa, Warszawa, Warszawa moja.

A strażnik esesman z karabinem w łapie
„Warszawę?” – powiada, znalazłem na mapie
„Wielki to honor z takiego być miasta”,
Co swym bohaterstwem w legendę urasta.
„Jam chatę porzucił i walczę dlatego,
Bo mnie nie pytając zmusili do tego.
Może Bóg da, że wrócę”.
A w duszy mej lka:
Warszawa itd.

Na zawszonym łóżku martwe leży ciało
Rozstało się z życiem, choć wcale nie chciało
Pod blokiem nad trupem wstał księżyc jak łąza
Jej wargi martwiejąc szepnęły: „Warsza..”

Chodziła na „aussen”, a że los się zmienia
Przechodziła durchwał, tyfus i cztery odwśnienia
I nie przetrzymała, cóż za doła zła!
Warszawa itd.

A „Leichenkommando” bez żalu poniosło
Do krematorium, wszak to ich rzemiosło.
Jeśli się ciągle widzi ludzką mękę
Przy trupach niełatwo zaśpiewać piosenkę.

I cóż wy najmilsi za domem tęsknicie
Nie wolno, nie trzeba i tak zawróćcie.
Bo coraz bliżej z piekła nas gna
Warszawa, Warszawa, Warszawa moja.

WARSZAWA

(Parafraza på Michail Svetlovs berömda ballad
Grenada)

Vi fraktades långsamt i boskapsvagnar
och visste ej var vi till sist skulle hamna
Den resan ska vi för alltid minnas
Förtrollade nätter vi såg bakom galler.

Så långa timmar i smuts och i kyla
och vi drömde bara om bröd och om vatten
Bakom oss dimhöljd lämnade jag
Warszawa, Warszawa, Warszawa min stad.

En mödosam resa, en fruktansvärd väg
för att mot fienden hitta taktik.
Glöm alla ängar, skogar och fält.
Nu väntar ett fruktansvärt slaveri.

Glöm både himmel och fåglar och jord
nu var det dags för baracker och taggtråd
Och tåget for framåt med vagnar i rad.
Warszawa, Warszawa, Warszawa min stad.

Och vakten, en SS-man med sitt gevär
han säger ”Warszawa? Vid Wisłas flod?
En ära att komma från denna stad
med sitt legendariska hjältemod.”
”Jag lämnade hemmet och slås nu i kriget
för jag är tvungen och kan inget göra.
Kanske med Guds hjälp att jag kommer hem.”
Och i min själ det hörs varje dag:
Warszawa, Warszawa, Warszawa min stad.

En avliden kropp på en smutsig säng.
Månen steg upp och sken över kvinnan
Hon ville leva men fick ej bli kvar.
I dödskampen viskade hon: ”Warsza...”

Hon gick på ”aussen” men öderna skiftar.
Diarré, tyfus och avlusningskurer
– det blev för mycket, hon avled idag.
Warszawa, Warszawa, Warszawa min stad.

Och Leichenkommandot bar henne bort
till krematoriet, det är deras lott.
De ser ständigt människor dö och plågas
och slutar så småningom sörja och gråta

Men varför längtar ni hem, mina kära?
Gör inte det, ni får snart komma hem.
För upp ur helvetet leder oss snart
Warszawa, Warszawa, Warszawa min stad.

APEL

Nad Oświęciami słońce wschodzi
Różową smugą jasną
Stoimy w rzędzie starzy i młodzi
A w górze gwiazdy gasną.

Stoimy tak w porannym apelu
W dzień w pogodę i słotę
I tylko widać na twarzach wielu
Rozpacz, ból i tęsknotę.

Bo może teraz... szara godzina...
W mym domu dziecko płacze
Może mnie mama moja wspomina?
Czy ja ją kiedyś zobaczę?

Mile pomarzyć, że może teraz
Najdroższy mój o mnie myśli
A jeśli... O nie daj, dobry Boże!
oni po niego przyszli!

A wszystko dzieje się pięknie dalej
Jak na filmowym seansie
Tuż niedaleko u zbiegu dwóch alej
Zajeżdża ktoś w dylizansie.

I zeskakują zwinnie, powoli
Błękitne aufzejerki.
My zamieniamy się nagle w słup soli
W bezsens, w nicość, w numerki.

Potem nas liczą z dumną pogardą
One! te z wyższej rasy!
Te są niemiecką awangardą
Liczą to bydło w pasy.

I nagle zadrgasz jak prądem rażona
I błysnie myśl jak rakietka
To przecież także matka lub żona
Kobieta i ja kobieta.

Jest w każdym filmie ktoś sensacyjny
Achtung! Równać na przedzie
Moment ultra kulminacyjny
Lagerkomendant jedzie

Czy to możliwe, że świat tak podły?
Gwizdek i chwila ciszy
Gorące do Boga wznosimy modły
Bóg nas na pewno słyszy.

Słońce już wyżej weszło na niebie
Różową jasną smugą
Boże, my tak długo błagamy Ciebie
Prawda, że to już niedługo?

UPPROP

Nu går solen upp över Auschwitz
en rosa strimma av ljus.
Vi står där i rader unga och gamla
och stjärnorna slocknar på himlen.

Vi står varje morgon för att ropas upp
i solsken eller i regn.
och ser många ansikten fyllas av
förtvivlan, smärta och längtan.

För kanske just nu ... i gråaste gryning
gråter ett barn därhemma.
Kanske min mamma tänker på mig.
När får jag träffa henne?

Fint känns att tänka att kanske just nu
tänker min käre på mig.
Om inte ... åh Gud, låt det ej vara så
att de hämtade honom också!

Och allting fortsätter vackert och fint
som om det vore en film.
Strax härintill i en gatukorsning
stannar en diligens.

Och långsamt, smidigt hoppar de ut
blåklädda kvinnliga vakter.
Men vi förvandlas till saltstoder då
till tomma, fåfångliga nummer.

Och de räknar oss stolt och föraktfullt,
de ur den högre rasen!
Det tyska avantgardet räknar
djuren i randiga kläder.

Men plötsligt darrar man som av en stöt
och tanken som blixtrar far
– hon är ju också mor eller hustru,
en kvinna precis som jag.

I varje film finns en sensation.
Achtung! Framåt marsch!
Sen följer filmens kulmination:
Lägerkommendanten är här.

Kan världen verkligen vara så ond?
En visselsignal, sen tystnad.
Vi sänder varma böner till Gud
säkert ska han väl lyssna.

Solen har stigit högre på himlen
en rosa strimma av ljus.
Gud, vi har bett dig så länge nu:
Snart är det väl ändå slut?

LIST

Mamo, wzywam Cię serca rozpaczą
upadam, mammo! nie mam już sił.
Zastaw mnie, proszę, modlitwy Twej tarczą,
by krzyż, co dźwigam, lżejszy mi był.

O mammo, tak tęsknię za Tobą,
wzywam Cię całym ogromem miłości.
Dlaczego ludzie szlachetni nie mogą
siłą swej woli zabić ludzkiej złości.

Mamo, czy słyszysz te skargi i zale,
jak dziecię Twoje w bólu się szamocze?
O mammo, do walki już nie mam sił wcale,
wokół mnie straszne, szatańskie są moce.

Mamo, wzywam Cię serca rozpaczą,
upadam, mammo, nie mam już sił.
Zastaw mnie, proszę, modlitwy Twej tarczą,
by krzyż, co dźwigam, lżejszy mi był.

Muszę Cię, mammo moja, przeprosić,
że tak odeszłam bez pożegnania,
że serce Twoje tyle musi znosić,
że płaczesz i tęsknisz z powodu rozstania.

Ty jednak zrozumiesz najprościej,
że czekać dłużej nie miałam już sił.
Wyszłam na spacer naprzeciw wolności,
powód spaceru w sercu mym tkwił.

To tylko spacer, droga niedaleka,
z której powrócę, gdy pozwoli Bóg.
Takiej zaś drogi Ojczyzna od nas czeka,
lecz takiej drogi nienawidzi wróg.

A że ta droga wiedzie przez więzienia
przez ból, tęsknotę i gorzkie łzy,
to przecież, mammo, nie ma znaczenia,
gdy się wykuwa wolności dni.

A więc czekaj mammo na córkę swoją
Wybacz i wszystko zrozumieć chciej
A gdy powrócę z ojczyzną moją
Ty dla mnie serce kochające miej.

BREV

Mamma, förtvivlat jag ropar till dig.
Jag faller mamma, slutet är nära.
Skydda mig med dina böners sköld
så att mitt kors jag orkar bära.

Åh mamma, jag längtar så till dig
hela min kärlek ropar till dig.
Varför kan ädla människor ej
med viljekraft döda människors ondska?

Mamma, hör hur jag klagar och lider,
hur barnet ditt i smärta sig vrider.
Åh mamma, jag kämpar men har inga krafter,
runt mig finns starka, sataniska makter.

Mamma, förtvivlat jag ropar till dig.
Jag faller mamma, slutet är nära.
Skydda mig med dina böners sköld
så att mitt kors jag orkar bära.

Mamma, jag måste be dig förlåta
att jag gick hemifrån utan farväl,
att du får längta så mycket och gråta.
att sorgerna tynger ditt hjärta och själ.

Men du förstår nog helt enkelt att
jag inte kunde stå ut med väntan.
Jag ville vandra frihetens väg
det var mitt hjärtas enda längtan.

Bara en vandring, en kort liten väg
och med Guds hjälp är jag hemma snart.
Fosterlandet kräver den vägen,
den väg som väcker fiendens hat.

Och att den vägen till fångenskap leder
till smärta, längtan och bitter gråt
det spelar ingen roll kära mamma,
när friheten är vad man vill åt.

Så vänta du mamma på din dotter.
Jag ber dig förlåta och förstå.
Och när jag kommer med fosterlandet
bevara i hjärtat din kärlek då.

LIST DO MATKI

Piszę do Ciebie Mamo, co miesiąc list oficjalny,
Zawsze prawie to samo, tekst znany dobrze – banalny
Że żyję, że jestem zdrowa i że za paczkę dziękuję
Co myślisz, czytając te słowa, jak je rozumiesz, co czujesz?

Czy wiesz, jak wielka to blaga? Ty jeden to wiesz, o Boże
Jak prawda wygląda naga, opowiem to kiedyś może
Minęły uniesienia, romantyzm diabli wzięli!
Mamo – czy wiesz, o czym marzę? Marzę o czystej pościeli.

I tak by się czasem chciało mieć trochę gorącej wody!
Mamo, Ty nie wiesz, a moje ciało jest jednym wielkim
wrzodem

To pchły i wszy mnie jedzą i często wyję z rozpaczny
A na wolności czy wiedzą, co słowo „dur chwał” znaczy?

Że można zielonym iść lasem i śpiewać, gdy przyjdzie
ochota.

Mamo, jak czasem dzika ogarnia mnie tęsknota
Miotam się jak szalona w męce i bezsilności
Na próżno wyciągam ramiona, - i wzdycham – do wolności.

A na stajennej pryczy obok gdzieś człowiek umiera.
W gorączce miota się i krzyczy, - śmierć chodzi i wybiera.
Krzyczy, że żyć chce jeszcze, że chce do dzieci, do domu –
Gorączka ją pali i dreszcze – śmierć zbliża się po kryjomu.

Czekacie dzieci na próżno - popłaczcie w gorzkiej
tęsknocie

To dobrze, że nie wiecie, jak trup jej leżał w błocie
Pod blokiem, razem z innymi trupami.
O! nie leżała tam sama całymi godzinami kochana wasza
mama!

A obok umiera jeszcze jedna; łza stygnie pod powieką
Zmieniła się już biedna. Wczoraj jeszcze młoda
Każdy się nią zachwycał
To straszna choroba lagrowa, tak zwana pęcherzyca.

Lat ma dwadzieścia dziewczyna, i gdzieś tam za drutami
Ktoś za nią tęskni, wspomina, gorzkimi płacze łzami.
I ukochany się smuci, czeka od wielu miesięcy –
Ona już nigdy nie wróci, jak tyle, tyle tysięcy.

I wciąż mam przed sobą tyle tych ciał chrościatych
Mamo, jak ja się brzydzę – to obóz trędowatych.
W długie bezsenne noce marzę o Tobie Mamo,
Blask lampy w górze migoce, śni mi się ciągle to samo.

Że się pochylasz nade mną, jak niegdyś nad kołyską
Rękę masz taką przyjemną – tak długo jesteś blisko
Chcę Cię zatrzymać siłą, Mamo moja kochana!
Lecz wiesz, Ty mi się śniła – a za mną noc nieprzespana.

BREV TILL MAMMA

Var månad ett brev jag skriver till dig, ett officiellt.
Nästan alltid detsamma, banal och välkänd är texten.
Jag lever och jag mår bra, och tack för paketet mamma.
När du läser de orden, vad får du för känslor och tankar?

Vet du att det är en bluff? Nej Gud är den ende som vet
hur den nakna sanningen är, kanske en gång jag får
berätta.

Hänförelsen försvann liksom fosterlandsromantiken!
Numera drömmer jag mest om att få rena lakan.

Och kanske även om varmt vatten i kranen!
Du vet det inte mamma, min kropp är en jättestor svulst.
Loppor och löss äter upp mig, jag jämrar mig av förtviv-
lan.
Och vet ni där utanför lägret vad diarré betyder?

Att gå i den gröna skogen och sjunga när man får lust.
Jag fylls av den vildaste längtan ibland efter det, mamma.
Jag vrider mig som en galning i plåga och maktlöshet
Jag suckar och sträcker ut armen mot friheten, men
förgäves.

En människa dör just nu på boskapsbritten intill mig.
Hon kastar sig, skriker i feber – döden vill ha sin skörd.
Hon skriker att hon vill leva, vill komma hem till barnen.
Hon brinner i feber och frossa – döden smyger sig på.

Ni väntar förgäves, barn – ni får gråta i bitter längtan.
Skönt att ni inte vet att liket låg där i leran
Vid baracken med andra döda.
Er kära älskade mamma låg inte ensam på marken i alla
dessa timmar!

En annan dör strax intill; en tår fastnar i ögat.
Hon har förändrats nu. Igår var hon ännu ung.
Ja hon tjusade alla.
Pemfigus kallas den, lägrets hemska sjukdom.

Flickan är tjugo år, och någonstans därute
sitter en man och längtar, minns och faller tårar.
Och hennes älskade sörjer, månad följer på månad.
Men hon kommer aldrig, ej heller tusentals andra.

Och ständigt har jag framför mig kroppar med utslag
och bölder.
Mamma, det är så vidrigt – som ett spetälskeläger.
I långa sömnlösa nätter drömmer jag om dig mamma.
Lampan blinkar där uppe, min dröm är alltid densamma.

Att du böjer dig ner över mig som vid vaggan
handen din är så skön – du stannar hos mig så länge.
Jag vill hålla dig kvar med våld, du min älskade mamma!
Men det var bara en dröm under en sömnlös natt.

BIRKENAU

U podnóża polskich gór,
Gdzie Bóg kształt przekleństwa dał
Stoi pośród bagien chmur
Straszny obóz – Birkenau.

Lecz widocznie chciał tak Bóg
Gdy przekleństwa słowa rzekł,
Aby jak najgorszy wróg
Wymordował człeka – człek!

Więc ilekroć słońca oko
Chciało spojrzeć w tamtą stronę,
Uciekało hen wysoko,
Kryjąc się za chmur zasłonę.

Bo jak w świecie płyną rzeki
Wśród pól wijąc się i drzew
Jak kraj wokół jest daleki
W Birkenau tak płynie krew.

Krwią obłany każdy blok,
Krwią spłynęła każda droga
Krew napotkasz tam co krok,
Bo w tym lagrze nie ma Boga.

Ale przyjdą takie czasy
Gdy litości Boskie słowo
Zazieleni pola, lasy
Znowó ożywi kraj na nowo.

Wówczas, w miejscu, gdzie wsiąkała
Krew niewinnych męczenników,
Błyśnie kolją przewspaniałą
Miljon słońc – nieśmiertelników.

BIRKENAU

Vid de polska bergens fot
står bland sankmarksångorna
i förbannelsens gestalt
det hemska lägret Birkenau.

Tydligen så ville Gud
när förbannelsen fick form
att människor ska mörda andra
människor som fiender.

Så när solens öga tittar
ner på denna dystra plats
flyr det upp i himmelen
för att gömma sig bland molnen.

För som världens floder flyter
fram bland träd och gröna fält
i det stora vida landet
flyter blod i Birkenau.

Var barack är dränkt i blod
på alla vägar flyter blod
vart du går så flyter blod
ty i lägret finns ej Gud.

Men den tiden kommer också
när Guds nåderika ord
gör att fält och skogar grönskar
och ger landet liv igen.

På den plats där oskyldigas
blod har flutit överallt
ska då lysa som juveler
en miljon förgätmigej.